

## V РЕГИОНАЛЬНАЯ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

# УНИВЕРСИТЕТЫ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ РЕГИОНА: ОПЫТ, ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ

Петрозаводский государственный университет

**16–17 февраля 2010 года**

### Контактная информация:

Петрозаводский государственный университет,  
факультет повышения квалификации

185910, Республика Карелия,  
г. Петрозаводск, пр. Ленина, 33, каб. 204.  
Тел.: (8142) 71-96-41, (8142) 71-10-95  
Факс: (8142) 71-96-41

E-mail: [fpk@psu.karelia.ru](mailto:fpk@psu.karelia.ru)

## ХРОНИКА

■ 26 июля 2009 года, в день Конституции Республики Дагестан, заведующему кафедрой русского языка филологического факультета ПетрГУ, доктору филологических наук, профессору **З. К. Тарланову** была присуждена Государственная премия Республики Дагестан.

Премия Республики Дагестан в области науки присуждена Замиру Курбановичу за монографии по кавказоведению: «Агулы: их язык и история», «Агульские песни и пословицы», «Общевосточный лексический фонд и северокавказские языки». Эти и другие работы З. К. Тарланова по значимости научных результатов не имеют аналогов в отечественном и зарубежном языкозна-

нии, они вызвали большой интерес исследователей Оксфордского, Миланского, Берлинского и других зарубежных университетов.

Диплом и почетный знак лауреата лично вручил президент Республики Дагестан М. Г. Алиев.

**От всей души поздравляем Замира Курбановича и желаем дальнейших научных успехов!**

**■ 19–22 октября 2009 года на базе ПетрГУ состоялась международная научная конференция «РОССИЯ И ФИНЛЯДИЯ В МНОГОПОЛЯРНОМ МИРЕ: 1809–2009».**

Конференция организована при поддержке Общественной палаты РФ, Государственного совета Финляндской Республики, Правительства Республики Карелия, Губернского правления Оулу, Российского гуманитарного научного фонда, Совета министров Северных стран.

В форуме приняли участие более 150 представителей научных и образовательных центров, органов государственной власти и общественных организаций России, Финляндии и Швеции. На пленарном заседании, которое открыл президент ПетрГУ, профессор В. Н. Васильев, с приветственным словом выступили: ректор ПетрГУ, профессор А. В. Воронин, вице-премьер правительства РК А. С. Колесов, статс-секретарь Государственного совета Финляндской Республики Ристо Воланен, директор Второго Европейского департамента МИД РФ П. М. Кузнецов, заместитель председателя Комиссии по сохранению культурного и духовного наследия Общественной палаты РФ Е. К. Зелинская, заместитель председателя РГНФ профессор В. Н. Захаров. На конференции были зачитаны приветственные слова министра иностранных дел РФ С. В. Лаврова и академика РАН, директора ИВИ РАН А. О. Чубарьяна.

На пленарном заседании были заслушаны доклады губернатора губернии Оулу Эйно Сиурайнена «Память о Финской войне 1808–1809 гг. и ее влияние на современное понимание истории», профессора ПетрГУ Л. В. Суни «200 лет автономии Финляндии. Начало пути», профессора Упсальского университета (Швеция) А. С. Кана «Шведская и финляндская историография Русско-шведской войны 1808–1809 гг.».

В рамках научного форума работали четыре секции:

- «Великое княжество Финляндское в составе Российской Империи (1809–1917)» (руководители: доцент ПетрГУ И. М. Соломеш; профессор университета Йоенсуу Тапио Хямюнен; доцент университета Хельсинки Мария Ляхтеенмяки; заместитель директора ИЯЛИ КарНИЦ РАН, кандидат исторических наук О. П. Илюха);
- «Взаимоотношения РСФСР/СССР – Финляндии (1918–1944)» (руководители: доцент, декан исторического факультета ПетрГУ С. Г. Веригин; доцент университета Хельсинки Марку Кангаспуру; доктор исторических наук СПбИИ РАН А. И. Рупасов);
- «Сотрудничество СССР/РФ – Финляндии (1944–2009)» (руководители: кандидат исторических наук, руководитель научного центра ИВИ РАН А. А. Комаров; доцент университета Турку Тапани Паавонен);
- «Сохранение совместного историко-культурного наследия в Карелии и Финляндии» (руководители: профессор ПетрГУ Ю. М. Килин; заместитель председателя Карельского союза

Майя-Лииса Линдквист; исполнительный директор Карельского союза Сату Халленберг).

Участники конференции рассмотрели широкий спектр вопросов, затрагивающих 200-летнюю историю контактов России и Финляндии. Всего было представлено 80 докладов и сообщений. Материалы конференции напечатаны в сборнике «Россия и Финляндия в многополярном мире: 1809–2009», приветственные слова и тезисы пленарных докладов конференции публикуются далее в разделе «Хроника», часть докладов будет опубликована также в журнале «Международная жизнь».

В ходе обмена мнениями было отмечено, что современные добрососедские российско-финляндские отношения характеризуются интенсивным политическим диалогом, высоким уровнем торгово-экономических и культурных связей, а также непосредственным включением в сотрудничество регионов Северо-Запада России. В последние годы, после распада СССР и вступления Финляндии в ЕС, сложилась новая конфигурация отношений между Россией и Финляндией. Накоплен многообразный и богатый опыт взаимодействия между двумя странами, который позволяет с уверенностью смотреть в будущее, открывает новые направления сотрудничества в различных сферах политической, социально-экономической и культурной жизни в условиях многополярного мира.

По результатам дискуссий конференция приняла рекомендации, направленные на развитие сотрудничества между научными и образовательными учреждениями, общественными и некоммерческими организациями России и Финляндии, предусматривающие расширение контактов в научно-образовательной и культурной сфере путем государственного финансирования двухсторонних и многосторонних научно-исследовательских проектов, содействующие развитию академической мобильности, активизирующие проектную деятельность по подготовке совместных научно-образовательных программ в области истории и других гуманитарных наук.

Принято решение придать регулярный статус международной российско-финляндской междисциплинарной конференции «Россия и Финляндия в многополярном мире: история и современность» (с проведением каждые два года попеременно в России и Финляндии).

Получить более подробную информацию о конференции и увидеть фоторепортажи мероприятия можно на сайте ПетрГУ по адресу: <http://www.petrSU.ru/News/102009/index.html>

*С. Г. Веригин,  
заместитель председателя Оргкомитета конференции,  
декан исторического факультета ПетрГУ*

ПРИВЕТСТВИЯ ОРГАНИЗАТОРАМ, УЧАСТНИКАМ И ГОСТЯМ  
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ  
«Россия и Финляндия в многополярном мире: 1809–2009»

Сердечно приветствую организаторов, участников и гостей конференции.

Символично, что ваш форум проходит в год 200-летия образования финляндской автономии в составе Российской империи. Период Великого княжества Финляндского – одна из наиболее ярких страниц нашей общей истории, когда произошло формирование основ финской государственности и национального самосознания. Не случайно в Финляндии нынешний юбилейный год проходит под девизом «Начало строительства нации».

Сегодня Россия и Финляндия – не только добрые соседи, но и надежные партнеры, эффективно взаимодействующие как в двустороннем формате, так и на различных международных площадках. Укрепление таких связей является стратегическим курсом Российской Федерации.

Большое достижение наших народов в том, что мы можем открыто и спокойно говорить о прошлом, уважительно относясь друг к другу и не пытаясь искусственно перенести вопросы истории в плоскость современной политики.

Совместная история учит необходимости взаимного учета интересов. Широкое равноправное многоплановое сотрудничество, накопленный капитал деловых и гуманитарных связей – наше общее достояние, помогающее продвигать совпадающие интересы наших стран, будь то в сфере безопасности или перед лицом кризиса в мировой экономике и финансах.

Формирующаяся многополярность оказывает позитивное воздействие на международные отношения, избавляя их от предрассудков времен «холодной войны». Как и общность стоящих перед всеми государствами задач по солидарному реагированию на глобальные вызовы и угрозы, это создает дополнительные стимулы для нашей вовлеченности в европейские и мировые дела.

Уверен, что конференция внесет свой вклад в дальнейшее углубление взаимопонимания и доверия между нашими государствами, будет способствовать выработке идей, придающих ускорение продвижению вперед по различным направлениям российско-финляндского сотрудничества.

Желаю вам успешной, плодотворной работы и всего самого доброго.

*С. В. Лавров,  
министр иностранных дел РФ*

В этом году широко отмечается 200-летие подписания Фридрихсгамского мира между Россией и Швецией, в результате которого Финляндия вошла в состав Российской империи в качестве Великого княжества Финляндского. Это событие положило начало становлению финской государственности.

Совсем недавно в Хамину непосредственно в день подписания мирного договора между Россией и Швецией (17 сентября) состоялось открытие российско-финляндской конференции, посвященной юбилейной дате. В тот же день участники конференции присутствовали на открытии памятника, возведенного в Хамину/Фридрихсгаме в честь двухсотлетнего юбилея этого важного для истории обеих стран события.

Российские и финляндские историки имеют давние традиции сотрудничества. Более сорока лет назад было положено начало организации двусторонних симпозиумов и семинаров ученых наших стран. В работе и организации этих научных контактов традиционно принимали активное участие историки из Института всеобщей истории РАН. В становлении советско-финляндского сотрудничества в области изучения истории принимал активное участие первый директор ИВИ РАН академик Е. М. Жуков. Эти научные встречи стимулировали научные исследования истории России и Финляндии в их взаимодействии друг с другом, позволили установить плодотворные научные контакты, а также просто способствовали возникновению в полном смысле этого слова дружеских отношений коллег из обеих стран, и эти связи сохраняются на протяжении десятилетий...

На конференцию, подготовленную на базе Петрозаводского государственного университета, собрались ведущие специалисты по истории Финляндии и российско-финляндских отношений. В своих докладах российские и финляндские участники конференции представили результаты своих исследований по истории как наших двух стран, так и двусторонних взаимоотношений на протяжении двух последних столетий. Эти отношения имели свои взлеты и падения, наши народы-соседи прошли не только через войны и периоды взаимных охлаждений, но и успешно торговали и сотрудничали, взаимно обогатили культуры друг друга. Уже более 65 лет наши страны строят свои отношения на базе дружбы и сотрудничества. Российско-финляндская граница в настоящее время является самой протяженной границей нашей страны со страной – членом Европейского союза, что придает нашим добрососедским отношениям еще одно измерение – Северное измерение, а если смотреть глобально, то можно говорить и о европейском измерении.

В заключение я хочу пожелать участникам конференции плодотворной работы и интересных дискуссий. Сотрудничество российских и финляндских историков может служить образцом успешной совместной работы историков двух соседних государств.

*А. О. Чубарьян,  
академик РАН, директор ИВИ РАН*

Уважаемые участники конференции!

Мне выпала приятная обязанность приветствовать от лица финляндского государства сегодняшнюю конференцию, которая посвящена вопросам истории наших стран в период с 1809 года по настоящее время. В этом году исполняется 200 лет с того времени, как завершился длительный период вхождения Финляндии в состав шведского государства и мы получили автономию, став Великим княжеством в составе Российской империи. Эти события явились большой драмой для современников, но сегодня мы знаем: цепь этих событий сделала возможным движение Финляндии по пути к независимости, обретенной в декабре 1917 года.

Говоря о сегодняшних отношениях Финляндии и России, можно с уверенностью утверждать: в прошлом пережив многие, порой непростые этапы, мы стали добрыми соседями с длительным опытом сотрудничества. В соответствии с программой, принятой правительством Финляндии, Финляндия развивает активные, широкие и многоуровневые отношения с Россией, принимает активное участие в осуществлении политики Европейского сообщества в отношении России. Наши взаимоотношения развиваются как в области политики, экономики, государственного сотрудничества, так и в сфере открытого взаимного влияния в рамках гражданского общества. Межгосударственное сотрудничество происходит во всех областях управления, и взаимные связи прочны в разных сферах. Большое число двусторонних договоров и соглашений подтверждает прочность и широту этого сотрудничества. Активный, открытый и регулярный диалог происходит на уровне высшего руководства наших государств. Примерно через неделю в Санкт-Петербурге состоится встреча премьер-министра Финляндии Матти Ванханена и премьер-министра России Владимира Путина. Программой встречи предусмотрены переговоры, участие в лесном саммите и торжественное открытие Дома Финляндии в Санкт-Петербурге, приуроченное к 200-летию вхождения Финляндии в состав России. Политический диалог Финляндии и России затрагивает весь спектр наших двусторонних отношений и важнейшие вопросы международной жизни. Насыщена программа взаимных визитов представителей политического руководства. Стало традицией, что президенты, премьер-министры и министры иностранных дел наших стран встречаются друг с другом дважды в год. Министры, председательствующие в двусторонней комиссии по экономическому сотрудничеству, также встречаются, как правило, два раза в год. Регулярны и взаимные контакты других министров обеих стран. Велико экономическое значение России для Финляндии, и оно сохранится таким же в будущем. По итогам 2008 года Россия является важнейшим внешнеторговым партнером Финляндии, объем нашего внешнеторгового

оборота приблизился к 18 млрд евро. Внешнеторговый оборот между нашими странами стремительно увеличивался на протяжении ряда лет, однако его объем резко сократился вследствие экономического кризиса, начавшегося осенью 2008 года. Нам следует совместно работать, чтобы продолжить позитивное развитие. Общий объем финских инвестиций в экономику России уже превысил 5 млрд евро. Объем российских инвестиций в финскую экономику пока остается скромным. Наша нынешняя задача – искать новые решения и формы сотрудничества, например в области инноваций и лесном секторе.

Важным форумом экономического сотрудничества Финляндии и России является Межправительственная комиссия по экономическому сотрудничеству, деятельность которой затрагивает все важнейшие сферы этого сотрудничества. Комиссия не занимается ведением торгово-экономических переговоров, ее работа благоприятствует торгово-экономическому климату, устраняет препятствия на пути торговли и инвестиций и содействует построению контактов между предприятиями.

Оживленная торговля, транспортные связи и туризм предполагают взаимные шаги, направленные на облегчение процедуры пересечения государственной границы между Финляндией и Россией на всем ее протяжении. Финляндия принимает активное участие в таможенном сотрудничестве Европейского сообщества и России. Эксперимент в области электронной передачи таможенных данных начался между Россией и ЕС в начале 2009 года. Количество грузовых автомобилей, пересекших в 2008 году государственную границу в пунктах Ваалимаа, Нуйямаа и Иматра, равняется примерно 1 млн. Это по большей части транзитные перевозки. Последствия мирового экономического кризиса коснулись объема автоперевозок между Финляндией и Россией, и их число значительно уменьшилось. Другие виды транспортировки товаров оказались в меньшей мере затронуты кризисом.

Большие возможности имеются для развития сотрудничества в области туризма. Количество посещающих Финляндию российских туристов значительно возросло. Число путешественников из России приближается к 2 млн человек в год, и доля России составляет четверть доходов, получаемых Финляндией от международного туризма. Потенциал развития российского туризма в Финляндию по-прежнему велик. Высокоскоростное железнодорожное сообщение между Хельсинки и Санкт-Петербургом начнется в конце следующего года. Время пути сократится до 3,5 часа. Предполагается, что благодаря возможности высокоскоростного движения утроится число туристов и бизнесменов, пользующихся этим маршрутом. Об оживленности контактов между гражданами наших стран говорят следующие цифры: почти 8 млн человек пересекли в прошлом году государственную границу, а представитель-

ствами Финляндии в России было выдано более 700 000 виз, большая часть из которых – многократные. Финляндия прочно занимает первое место по рассмотрению заявлений граждан России на получение шенгенских виз.

Финляндия и Россия активно сотрудничают в области культуры. Задача будущего – расширить поле деятельности Финляндско-российского культурного форума, чтобы, выйдя за рамки северо-западного региона России, она распространилась на другие регионы страны. Одновременно следует упрочить взаимное сотрудничество в областях культуры и экономики. Так будет создаваться конкретная основа Культурного партнерства Северного измерения, решение об образовании которого предполагается принять 12 ноября 2009 года на конференции по Северному измерению.

Уважаемые слушатели!

Уже в шведский период истории Финляндии финны и россияне вели торговлю друг с другом, несмотря на наличие границы. В период вхождения Великого княжества Финляндского в состав России граница, являясь исключительно таможенной, не затрудняла сотрудничества. После российской революции и обретения независимости Финляндией в 1917 году граница не оказалась полностью закрытой, хотя взаимное сотрудничество значительно сократилось.

В период 1970–90-х годов наши страны вели оживленную приграничную торговлю, а финские предприятия принимали участие в реализации масштабных проектов в Советском Союзе, в частности в Костомукше, Светогорске и Пяозере. Завязывались оживленные прямые побратимские и дружественные связи.

Новый этап сотрудничества Финляндии и России начался в 1992 году, когда был заключен межправительственный договор о сотрудничестве между Финляндией и Мурманской областью, Республикой Карелия, Ленинградской областью и Санкт-Петербургом. В государственном бюджете Финляндии ежегодно выделяются средства на поддержку проектов, осуществляемых в сотрудничестве с перечисленными приграничными территориями России. В настоящее время осуществляется около 200 совместных проектов. Приграничное сотрудничество изначально глубоко затрагивало различные сферы деятельности, например охрану окружающей среды, социальную защиту и здравоохранение, сельское и лесное хозяйство, образование, энергетику и транспорт. В период работы нынешнего правительства делается акцент на приграничном экономическом сотрудничестве. Особое внимание уделяется поддержке малого и среднего предпринимательства, созданию технопарков, повышению эффективности перевозок и логистики при пересечении границы. Опыт приграничного сотрудничества позитивен. Договор о сотрудничестве обеспечил возможность прямых контактов между официальными лицами, учреждениями, предприятиями и организациями.

Благодаря договору создается уникальная инфраструктура сотрудничества, в которую входят, в частности, общественные организации. Наше приграничное сотрудничество явилось образцом для программы приграничного сотрудничества Европейского сообщества, направленной, в частности, на развитие экономического взаимодействия по обе стороны границ ЕС. Это относится и к Республике Карелия, которая участвует в программе «Карелия».

Мне известно, что губернии Оулу и Лапландия, а также северные союзы общин поддерживают тесное прямое сотрудничество с приграничными территориями России. В рамках этого приграничного сотрудничества осуществляются многочисленные проекты в различных сферах. Высшие учебные заведения Санкт-Петербурга, Петрозаводска, Мурманска и Архангельска соединены узами прямого, действенного сотрудничества с высшими учебными заведениями Оулу, Лапландии, Йоенсуу и другими вузами Финляндии. В качестве успешного примера сотрудничества в образовательной сфере можно назвать проекты «Cross Border University», в рамках которых университеты Финляндии и России осуществляют общие магистерские программы, ведущие к совместным исследованиям.

Постоянно меняющиеся международные условия рожают новые структуры сотрудничества, примером которых может служить концепция Северного измерения ЕС. В области экологии осуществляются многие успешные совместные проекты, например проект юго-западных водочистных сооружений в Санкт-Петербурге. Под эгидой Северного измерения работают Северные региональные советы, в частности Евроарктический совет Баренц-региона. Деятельность Арктического совета и Совета министров Северных стран также направлена на развитие сотрудничества в регионе. Деятельность всех структур международного сотрудничества, реализацию всех проектов следует взаимно согласовывать во избежание действий, которые дублируют друг друга. Республика Карелия активно участвовала и участвует в работе Совета Баренц-региона, в особенности в период своего председательства в 2005–2007 годах. В это же время Финляндия председательствовала в межправительственном Евроарктическом совете Баренц-региона. Мы желаем, чтобы сотрудничество продолжалось и развивалось в рамках различных форумов во имя утверждения всеобщего благополучия граждан Финляндии и России по обе стороны границы. Я уверен: эта конференция послужит этому стремлению каждой из сторон. Поэтому желаю успеха конференции, всем выступающим и всем участникам.

*Ристо Воланен,  
Статс-секретарь Государственного  
совета Финляндии*

*(Пер. с фин. А. Машина)*

ТЕЗИСЫ ПЛЕНАРНЫХ ДОКЛАДОВ  
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ  
«Россия и Финляндия в многополярном мире: 1809–2009»

ПАМЯТЬ О ФИНСКОЙ ВОЙНЕ 1808–1809 ГОДОВ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА СОВРЕМЕННОЕ ПОНИМАНИЕ ИСТОРИИ

Уважаемые российские и финляндские участники, уважаемые дамы и господа!

Вначале я хочу выразить радость в связи с тем, что местом проведения одного из мероприятий года – памяти Русско-шведской войны 1808–1809 годов – стала столица Республики Карелия – город Петрозаводск. Нынешняя конференция проводится по предложению, высказанному российскими участниками аналогичной конференции, состоявшейся в Оулу. Доставляет радость и то, что Правительство Финляндии деятельно участвует в организации и проведении этой конференции. Со своей стороны благодарю Правительство Республики Карелия и главу республики Сергея Катанандова, президента Петрозаводского государственного университета Виктора Васильева и ректора Анатолия Воронина, а также ученых, работающих на историческом факультете. Было удовольствием готовить настоящую конференцию в сотрудничестве с ними. Наше сотрудничество было активным, оно основывалось на принципах взаимопонимания и дружбы. Надеюсь, что начинающийся посвященный истории диалог будет конструктивным и укрепит традиции нашего сотрудничества.

Тема моего выступления – «Память о Финской войне 1808–1809 годов и ее влияние на современное понимание истории». Возможно, на формулировку темы отчасти повлияла моя деятельность в Финляндии в качестве общенационального председателя объединения «Союз традиций Тамменлехв», который содействует сохранению памяти о событиях войн периода 1939–1945 годов. В задачи Союза входит формирование целостной картины эпохи Второй мировой войны, затронувшей Финляндию, выработка методики сохранения исторической памяти в различных формах для будущих поколений. Речь идет о глубоких исследованиях, о сохранении документов и экспонатов, об оценке настроений военного времени и о работе по укреплению мира, охватывающей общество в целом и отдельных людей в частности. За шесть лет нашей работы мы продвинулись вперед по многим направлениям. Одновременно мы вели активный диалог с учеными-историками и организациями ветеранов, в особенности в Республике Карелия. Достижение целостной картины предполагает постоянно углубляющееся сотрудничество со все более широким кругом российских организаций, стремящихся к этим же целям. Эта конференция и приуроченная к ней выставка документов информационно и методически обогащают интерпретацию событий 1939–1945 годов.

Мы в Финляндии совместно со Швецией, а теперь и с Россией возвращались к истории Русско-шведской войны 1808–1809 годов во время многочисленных мероприятий, посвященных ее памяти. Возвращение к событиям минувшей истории чрезвычайно важно для финнов. Во-первых, оно позволяет понять исторические этапы развития общества и их значение для современности и будущего. Во-вторых, интерпретация истории как процесса, включающего территории и сферы интересов, помогла многим постичь пространственное значение явлений. Теперь вопросы все глубже рассматриваются в диапазоне от континентального масштаба до судеб стран, регионального опыта и вплоть до воздействия на отдельную личность. Рассмотрение событий Финской войны 1808–1809 годов – яркий хрестоматийный пример влияния европейской политики на политические и экономические интересы соседних государств, на судьбы стран, городов и местностей, а также на жизнь отдельных людей. Порожденная европейской политикой с позиции силы, война привела на всех фронтах к человеческим бедствиям, голоду, болезням, ранениям и смертям. Война принесла новое устройство, в особенности в Финляндию, что обусловило более ста лет спустя возможность обретения ею государственной независимости.

Фоном Русско-шведской войны 1808–1809 годов были европейские процессы в период после Великой французской революции, когда Наполеон пытался подчинить себе в том числе Великобританию, блокируя ее экономические связи с континентальной Европой. Несгибаемость Швеции привела в июле 1807 года к договору о разделе сфер влияния между бывшими противниками – Наполеоном и российским императором Александром I. При этом восточная провинция Швеции, Финляндия, признавалась отходящей в сферу влияния России. В феврале 1808 года Россия начала войну, ставшую во многих отношениях противоречивой, тяжелой и затяжной. Швеция сосредоточила свои интересы главным образом на границе с Норвегией, при этом адресованные финнам помощь и снабжение были очень слабы. Во время войны от голода, холода и болезней людей погибло больше, чем на полях сражений. Мирные переговоры и определение будущих границ, проходившие в заключительный период войны, были запутанными и противоречивыми. В конце концов, граница пролегла по рекам Торнио и Муонио, разделяя мощное и единое культурное пространство. Это привело к переустройству, в особенности в Норрботтене (Швеция). Согласно мирному договору, в качестве автономной территории к России была присоединена восточная провинция Швеции, дополненная в 1812 году территорией так назы-

ваемой «Старой Финляндии». Начался более чем столетний этап развития Финляндии в составе Российской империи.

Последствия Финской войны 1808–1809 годов и дальнейшее развитие Финляндии вплоть до получения ею независимости 6 декабря 1917 года открывают современное понимание того, почему Финляндия такова, какова она есть. Европейская политика с позиции силы привела к разрыву давних связей со Швецией. В Финляндии существовали и пустили корни два народа: шведы, живущие в районах побережья, и финны, населяющие внутренние районы страны. Народ располагал двумя языками, реформированной лютеранской верой, шведским законодательством, моделью управления, чиновничеством и обычаями. На Боргоском сейме император Александр I провозгласил, что Финляндия отныне «занимает место среди наций», одновременно пообещав сохранить основные права граждан такими, какими они были в шведские времена. Характерные для Северных стран устройство и образ мышления сохранили свои позиции в финляндском обществе. Они предполагали прочное положение церкви, центральную роль народного образования, при которых народ подвигали учиться, чтобы люди «в чтении постигали религиозные и земные потребности». Позже это стало краеугольным камнем гражданского общества и демократии в Северных странах. На основе такого образа мышления, являясь автономией в составе Российской империи, Финляндии удалось начать реформы, которые были необходимы для достижения национальной независимости в дальнейшем. Одновременно крепла национальная идентичность, остававшаяся неразвитой в период вхождения в состав Швеции как в отношении шведского, так и финского начал.

Большая часть периода автономии была с точки зрения развития Финляндии позитивным временем. О финляндских делах докладывалось напрямую императору, что ускорило принятие решений. В Финляндии не было введено крепостное право. Финляндия получила собственные денежную единицу, железные дороги и иную инфраструктуру, собственное выборное законодательство и сейм, принявший в 1906 году избирательный закон, по которому женщины получили право избирать и быть избранными в орган народного представительства, состоявший из двухсот депутатов. Однако в то время возобладали выраженные русификаторские начинания, которые в финляндской историографии принято подразделять на два периода угнетения. Положение дел в мире и развитие ситуации в России привели к революциям. После октября 1917 года возникло советское государство, глава которого В. Ленин подписал документ о признании независимости Финляндии. После этого страны одна за другой признали Финляндию независимым государством, которое вскоре приняло президентскую форму правления. В 1918 году слож-

ные обстоятельства привели Финляндию к гражданской войне, закончившейся весной 1918 года победой белых. У этой национальной драмы было много причин, корни которых крылись в несправедливой торпарской системе, возникшей еще в шведские времена, а также во влиянии социалистических идей недавнего времени. В левых взглядах виделись скорые пути устранения недостатков без оглядки на средства.

Находясь между Швецией и Россией, новая республика начала самобытную политику и национальное развитие. Исходя из потребностей финнов, родились национальный политический уклад и кооперативная деятельность, консолидировавшая мелкие силы для совместной работы почти во всех сферах жизни. В Финляндии была демонтирована торпарская земельная система и введена направлявшаяся государством система заселения, нацеленная на передачу земель и лесов для формирования семейных сельскохозяйственных наделов. Освобождение торпарей и политика заселения дали возможность построить свои дома, повысить уровень экономического благосостояния и уравновесить общественное развитие. На самобытный выбор Финляндии повлияли исторические факторы, но вместе с тем – мудрость политиков использовать землю и леса в качестве инструмента экономической и социальной политики на пути к индустриализации и развитию сферы услуг. Начавшееся, несмотря на экономический кризис 1930-х годов, позитивное развитие, оказалось прервано Зимней войной и войной-продолжением. Пять военных лет явились для нации тяжелым ударом, обернулись потерями и скорбью. После заключения Московского, а затем Парижского мирного договора Финляндия сумела заново расселить полмиллиона беженцев, выплатить репарации и сосредоточиться на послевоенном восстановлении. На основе договора о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи с бывшим противником были заложены политические и экономические связи. В послевоенных условиях вновь были необходимы отношения добрососедства как со Швецией, так и с Советским Союзом. Так же было после заключения Фридрихсгамского мира по окончании Финской войны 1808–1809 годов. Финляндии всегда отводилось играть посредническую и примиряющую роль в отношениях между эконо- миками и культурами Запада и Востока.

Два века, прошедшие со времени Русско-финской войны, свидетельствуют о том, что тяжелые военные годы всегда находят конкретное отражение в некоторых явлениях. Конечно, в начале XIX века точность и техника документирования отличались от их современного уровня. Первое из таких явлений – политика с позиции силы и раздел сфер интересов, даже между противниками. Не только в Тильзите 1807 года, но и накануне Второй мировой войны. Второе – это проведение линии государственных границ, разделяющих целостные культуры. Третье – это страдания граждан, о которых в случае с Русско-

финской войной 1808–1809 годов свидетельствуют памятники на местах сражений, редко отражающие истинные, плачевные обстоятельства событий того времени. Участвуя в деятельности «Союза традиций Тамменлехвя», мне нередко приходится слышать вопросы: каков наиболее существенный след, оставленный Зимней войной и войной-продолжением в памяти нации и в мире принятых ею ценностей? Как сам ход истории выкристаллизовывается в том существенном, что сохранится ярким в памяти будущих поколений?

Нам, ветеранам эпохи, когда бывшие противники перешли от войны к будням мирного строительства, надо совместно задуматься над тем, что мы расскажем будущим поколениям. Какие памятники оставим мы на земле, какие экспонаты – в музеях, документы – в архивах и книгах по истории, какая живая память останется в душах людей, чтобы напоминать им о великой вести прочного мира и сотрудничества. Мероприятия, посвященные памяти Русско-шведской войны 1808–1809 годов, активно побудили разные стороны той войны задуматься об уроках длительной истории, чтобы предопределить важные решения настоящего и будущего. Они важны не только по отношению к государственной политике, к судьбам народов и регионов, но и по отношению к судьбам отдельных людей. Чаще всего во всех войнах по обе стороны фронта люди оказываются жертвами политических планов государственного руководства. Опыт Финской войны 1808–1809 годов повторился во время Первой и Второй мировых войн. Из него следует извлекать уроки в работе по построению прочного мира.

Со своей стороны благодарю представителей Республики Карелия и Петрозаводского государственного университета за организацию этой знаменательной конференции. Это событие – часть доброго сотрудничества между нашими странами и регионами.

*Эйно Сиуруайнен,  
профессор, губернатор,  
губернское правление Оулу, Финляндия*

*(Пер. с фин. А. Машина)*

## 200 ЛЕТ АВТОНОМИИ ФИНЛЯНДИИ. НАЧАЛО ПУТИ

Последняя русско-шведская война 1808–1809 годов завершила многовековой период истории Финляндии в составе шведской монархии и положила начало новому этапу финской истории, связанному с вхождением Великого княжества Финляндского в состав Российской империи.

Несмотря на сравнительно недолгий по историческим меркам «русский» период истории Финляндии – всего 109 лет – это время было

отмечено кардинальными переменами в экономическом, общественно-политическом, культурном развитии финского общества, что в конечном итоге создало необходимые условия для рождения и дальнейшего развития независимой Финляндии. Именно в этом следует видеть основное значение автономного периода истории Великого княжества Финляндского в составе Российской империи.

Война 1808–1809 годов и присоединение Финляндии к Российской империи явились порождением тех политических и международных процессов, которые были вызваны Великой французской революцией и наполеоновскими войнами. В ходе Русско-шведской войны Александр I должен был принудить Швецию присоединиться к континентальной блокаде. Оккупация же территории Финляндии, согласно международному праву того времени, объявлялась лишь «временным военным завладением», которое должно было закончиться с достижением главной цели – принуждения Швеции к участию в антианглийской коалиции.

Но уже через месяц после начала военных действий, 20 марта (1 апреля) 1808 года, официальный Санкт-Петербург заявляет о присоединении Финляндии к Российской империи, что лишний раз подчеркивает сложный и противоречивый характер международной обстановки, в которой разворачивался этот конфликт.

Теперь, наряду с планированием и проведением военных операций, предстояло озаботиться организацией гражданского управления и, самое главное, – решить принципиальный вопрос: на каких условиях включать финские территории в состав Российской империи.

Первоначальные планы Александра I, продекларированные в Манифесте от 5 (17) июня 1808 года к финскому народу, были связаны с предоставлением ему равных прав с остальными народами, населявшими Российскую империю.

Однако к исходу лета 1808 года, когда на горизонте вновь стала просматриваться возможность противостояния с Францией, быстрейшее умиротворение Финляндии становится важнейшей задачей на северо-западных рубежах империи. Предстояло в самые сжатые сроки продемонстрировать жителям Финляндии все преимущества их нового положения, что должно было удержать финляндцев от какой-либо оппозиции России в случае международного кризиса.

В конце 1808 года, в условиях продолжавшейся войны, были сделаны шаги, которые положили начало формированию особого статуса Финляндии в составе Российской империи. Был подготовлен проект центрального правительства Финляндии – «Комитета главного управления» с местопребыванием в г. Тавастгус. Своей резолюцией от 19 ноября (1 декабря) 1808 года Александр I, одобрив проект в целом, постановил все финляндские дела представлять непосредственно ему, минуя Комитет министров.

Этим самым закладывался один из важнейших элементов будущего автономного статуса Великого княжества Финляндского, обеспечивавший независимость финляндской администрации от центральных имперских ведомств, подотчетной только императору.

В эти же декабрьские дни 1808 года Финляндия получила своего первого генерал-губернатора, которым стал Г. М. Спренгтпортен, а 25 декабря 1808 года (6 января 1809 года) Александр I расширил список своих официальных титулов, став Великим князем Финляндским.

Эти решения были дополнены манифестом от 7 (20) января 1809 года о созыве 15 марта представителей финляндских сословий «на общий ландтаг» в городе Борго. Открывая заседание сейма, Александр I подтвердил свое решение «утвердить и удостоверить религию, коренные законы, права и преимущества», которыми каждое сословие и все подданные княжества до сих пор пользовались, обещая «хранить оные в ненарушимой и непреложной их силе и действии».

К исходу 1811 года завершился первоначальный этап выстраивания административной системы управления Финляндией в составе Российской империи.

Автономный статус Великого княжества Финляндского формировался в процессе исторического развития. Принципиальные решения принимались как до Боргоского сейма, так и после его окончания. Боргоский сейм – один из этапов этого процесса. Но в силу того что ему был придан торжественный, церемониальный характер, который должен был показать как европейским столицами, так и населению Финляндии особое положение княжества в составе Российской империи, Боргоский сейм стал наиболее зримым символом происходивших перемен.

*Лев Вальтерович Суни,*

*доктор исторических наук, профессор кафедры истории стран Северной Европы исторического факультета ПетрГУ*

## ШВЕДСКАЯ И ФИНЛЯНДСКАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ РУССКО-ШВЕДСКОЙ ВОЙНЫ 1808–1809 ГОДОВ

За редким исключением война 1808–1809 годов изучалась и продолжает изучаться в России, Швеции и Финляндии (третьим центром изучения истории Финляндии наряду с самой Финляндией и Швецией остается Великобритания). С точки зрения национальной принадлежности авторов (в смысле подданства, а не языка) истекшие двести лет можно разделить на три периода. Вплоть до 90-х годов XIX века первенство принадлежало россиянам (П. К. Сухтелен, А. И. Ми-

хайловский-Данилевский при Николае I, М. Бородин и К. Ордин при Александре III). Затем благодаря официозному изданию шведского генштаба, законченному в 1922 году, первенство перешло к шведам. Царские военные историки, хотя и спорили с ними, опирались на их же исследования, частью переведенные на русский язык как раз к столетию Фридрихгамского мира. Главная русская работа последних царских лет – полковника генштаба Петра Ниве 1910 года – опиралась на шведские материалы не меньше, чем на отечественные, за что его и критиковали в том же «Военном сборнике». В новом веке, и особенно в независимой Финляндии, то есть с 1918 года, на первый план выдвинулись финляндские историки, издатели и спонсоры. Иначе говоря, первыми историю войны стали писать земляки победителей – царские историки. Шведские историки (повторяю, не шведоязычные, а шведские подданные) включились в работу позже россиян, опирались сначала на их труды и только на рубеже XIX–XX веков временно заняли среди историков «Шведской войны» ведущее положение.

После Первой мировой войны и российские, и шведские историки надолго утратили интерес к войне 1808–1809 годов. Пальма первенства перешла, наконец, к финнам, что видно и по тому, какое внимание уделяют двухсотлетию в каждой из трех стран – по восходящей в России, Швеции и Финляндии. В настоящее время, в 2000-х годах, с финскими историками сотрудничают шведские и в меньшей степени российские историки. Именно совместные, многонациональные труды по истории войны 1808–1809 годов (например, «Война вокруг Кваркена» (1999 – по-шведски) и особенно «История финской войны 1808–1809 гг.» (2008 – по-фински)) отличают двухсотлетие войны от ее столетнего юбилея, отмечавшегося в разгар столыпинского «похода» против финляндской автономии. Книга П. Ниве неслучайно была посвящена памяти убитого финляндским националистом (который, впрочем, сам покончил с собой) генерал-губернатора Бобринкова.

В профессиональном смысле историки Русско-шведской войны 1808–1809 годов тоже делятся на военных и гражданских. Под военными историками: 1) кадровые военные в служебном смысле, 2) гражданские авторы, известные в первую очередь как историки войн. С учетом такого разделения выясняется, что первыми историками «нашей» войны были ветераны – ее бывшие участники, российские (отец и сын Сухтелены, Михайловский-Данилевский) и шведские (Монтгомери), что ведущим шведским автором на рубеже XIX–XX веков был полковник, бывший начальник шведского генштаба К. О. Нурденсван (1898), в предреволюционной России – полковник Петр Ниве (1910) и генерал Михаил Бородин, а в сталинское время полковник Георгий Захаров (1940). В межвоенные и первые послевоенные годы их потеснили гражданские коллеги: в Финляндии – плеяда исследователей от Бунсдорфов (отца Кар-

ла Бунддорфа и сына Ларса Габриеля Бунддорфа) до Е. К. Осмонсало (1947), Эрика Хурнборга (1955) и Пяйвиё Томмилы (1962); в Швеции – Стен Карлссон (1944), В. Одельберг (1954), Мартин Хордстедт (1999 и др.), Ларс Берг и Ханс Норман (в разное время, кончая 2009); наконец, в СССР – И. И. Кяйвяряйен (1965), после распада СССР – его ныне здравствующие коллеги. В современной юбилейной литературе вновь первенствуют военные историки во главе с Юсси Лаппалайненом.

История войны 1808–1809 годов – это также история политическая. Поэтому естественен вопрос о том, какие политические тенденции преобладали в историографии войны 1808–1809 годов в разное время. Война 1808–1809 годов лишь однажды служила предметом политических споров между историками, а именно на рубеже XIX–XX веков, в рамках русско-финляндского «спора о правах». В остальном политические страсти мало влияли на изложение или освещение военно-политической истории войны 1808–1809 годов. Достаточно напомнить, что финские буржуазные историки межвоенного двадцатилетия продолжали объективно освещать и политику Александра I в завоеванной Финляндии, и отношение разных слоев финляндского населения к происходившей смене подданства и власти в своей стране.

Конечно, политическая обстановка, международная и внутренняя, – фон обеих столетних годовщин, крутые повороты во взаимоотношениях Швеции и тем более Финляндии с восточным

соседом в 1901, 1918, 1940, 1944, 1991 годах влияли на историков и меняли оттенки в их исторических картинах. Второй юбилей отмечается в совершенно иных условиях – подлинно добрососедских и равноправных отношений Финляндии с Россией – и свободен от сколько-нибудь заметных политических фобий во всех трех странах. Российские дипломаты присутствуют на торжественных финляндских юбилейных мероприятиях. Главное финское юбилейное событие – книга «Тень Наполеона» ведущего финского историка Матти Клинге (2009, по-фински) – восхваляет и благодарит императора Александра I устами финляндских современников за его политику в княжестве. В 2008 году городские власти г. Турку поддержали предложение российского генконсульства и установили трехязычную памятную доску на одноэтажном здании, где в августе 1812 года вели союзнические переговоры Александр I и шведский кронпринц и регент Карл Юхан (Бернадот). Нет никаких препятствий для свободного и непредвзятого обсуждения таких сюжетов войны 1808–1809 годов, как партизанское движение, снабжение воюющих сторон, случаи невозвращения российских солдат из Северной Швеции. Ведь война, послужившая предметом обзора, впервые надолго привела русского солдата в край исконной крестьянской свободы.

*Александр Сергеевич Кан,  
доктор исторических наук, профессор Упсальского  
университета, Швеция*

## ■ 19–22 lokakuuta 2009 Petroskoin valtionyliopistossa pidettiin kansainvälinen tieteellinen konferenssi Venäjä ja Suomi monipolaarisessa maailmassa, 1809–2009

Konferenssia ovat tukeneet Venäjän federaation yhteiskuntakamari, Suomen tasavallan valtioneuvosto, Karjalan tasavallan hallitus, Oulun lääninhallitus, Venäjän humanitaarinen tieteellinen rahasto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Foorumiin osallistui yli 150 henkeä, jotka edustivat Venäjän, Suomen ja Ruotsin tiede- ja koulutuskeskuksia, julkista valtaa ja kansalaisjärjestöjä. Yleisistunnossa, jonka avasi Petroskoin valtionyliopiston presidentti, professori V. N. Vasiljev, käyttivät puheenvuoroa ja pitivät avajais- ja tervehdyspuheen seuraavat henkilöt: Petroskoin valtionyliopiston rehtori A. V. Voronin, Karjalan tasavallan hallituksen varapääministeri A. S. Kolesov, Suomen tasavallan valtiosihtööri Risto Volanen, Venäjän federaation ulkoasiainministeriön toisen Euroopan-departementin johtaja P. M. Kuznetsov, Venäjän federaation yhteiskuntakamarin Kulttuuri- ja henkisen perinnön säilyttämisen komission varapuheenjohtaja J. K. Zelinskaja, Venäjän humanitaarisen tieteellisen rahaston varapuheenjohtaja, professori V. N. Zaharov. Konferenssissa luettiin Venäjän ulkoasiainministerin S.V. Lavrovin ja Venäjän Tiedeakatemian Maailmanhistorian instituutin

johtajan A. O. Tshubarjanin tervehdyspuheet. Yleisistunnossa kuultiin Oulun läänin maaherran Eino Siuruaisen alustus Muisto Suomen sodasta 1808–1809 ja sen vaikutus nykyiseen historiankäsitteeseen, Petroskoin valtionyliopiston professorin Leo Sunin alustus Suomen autonomian 200 vuotta. Taipaleen alku, Ruotsin Uppsalan yliopiston professorin A.S. Kanin alustus Suomen sotaa 1808–1809 koskeva ruotsalainen ja suomalainen historiankirjoitus.

Tieteellisessä konferenssissa toimi neljä sektiota: ensimmäinen sektio Suomen suuriruhtinaskunta Venäjän imperiumin osana 1809–1917 (istuntoa johtivat dosentti I.M. Solomeshtsh, Petroskoin valtionyliopisto; professori Tapio Hämynen, Joensuun yliopisto; dosentti Maria Lähteenmäki, Helsingin yliopisto; historiatieteiden lisensiaatti O. P. Iljuha, Venäjän Tiedeakatemian Karjalan tiedekeskuksen Kielen, kirjallisuuden ja historian instituutin varajohtaja); toinen sektio Neuvosto-Venäjän/Neuvostoliiton ja Suomen suhteet 1918–1944 (istuntoa johtivat dekaani S. G. Verigin, Petroskoin valtionyliopiston historiallinen tiedekunta; dosentti Markku Kangaspuro, Helsingin yliopisto; historiatieteiden tohtori A. I. Rupasov, Venäjän

Tiedeakatemian Pietarin historian instituutti), kolmas sektio Neuvostoliiton/Venäjän Federation ja Suomen välinen yhteistyö 1944–2009 (istuntoa johtivat historiatieteiden lisensiaatti A. A. Komarov, Venäjän Tiedeakatemian Maailmanhistorian instituutin tutkimuskeskuksen johtaja; dosentti Tapani Paavonen, Turun yliopisto); neljäs sektio Yhteisen historiallis-kulttuurisen perinnön säilyttäminen Karjalassa ja Suomessa (istuntoa johtivat professori J. M. Kilin, Petroskoin valtionyliopisto; Maija-Liisa Lindkvist, Karjalan liiton varapuheenjohtaja ja Satu Hallenberg, Karjalan liiton toiminnanjohtaja).

Konferenssin osanottajat tarkastelivat joukon kysymyksiä, jotka liittyvät Venäjän ja Suomen välisten suhteiden 200-vuotiseen historiaan. Yhteensä kuultiin 80 alustusta ja puheenvuoroa. Konferenssin aineistot on julkaistu kokoelmassa Venäjä ja Suomi monipolaarisessa maailmassa, 1809–2009. Osa alustuksista julkaistaan Petroskoin valtionyliopiston tieteellisiä julkaisuja -lehdessä ja Mezhdunarodnaja zhizn -lehdessä.

Mielipiteiden vaihdon yhteydessä pantiin merkille, että nykyisille Venäjän ja Suomen välisille naapuruussuhteille ovat ominaisia intensiivinen poliittinen dialogi, kauppa- ja taloussuhteiden sekä kulttuurisuhteiden korkea taso, ja yhteistyössä ovat

välittömästi mukana Luoteis-Venäjän hallinnolliset alueet. Viime vuosien aikana Neuvostoliiton hajotua ja Suomen liittyttyä EU:hun on muodostunut Venäjän ja Suomen välisten suhteiden uudenlainen profiili. On karttunut kahden maan ja kahden kansan monenlaista ja rikasta yhteistyön kokemusta. Tämä antaa mahdollisuuden katsoa toiveikkaina tulevaisuuteen ja avaa uusia suuntauksia yhteistyölle poliittisen, sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurielämän eri aloilla monipolaarisen maailman oloissa.

Konferenssissa käytyjen keskustelujen pohjalta hyväksyttiin suositukset, joiden mukaan pyritään kehittämään kontakteja tieteen ja koulutuksen alalla myöntämällä valtionrahoitusta kahden- ja monenvälisiin tutkimushankkeisiin. Tehtiin päätös järjestää säännöllisesti kansainvälinen monitieteellinen konferenssi Venäjä ja Suomi monipolaarisessa maailmassa: historia ja nykyaika (se pidetään kerran kahdessa vuodessa vuorotellen Venäjällä ja Suomessa).

*S. G. Verigin,*

*konferenssin järjestelykomitean varapuheenjohtaja,  
Petroskoin valtionyliopiston historiallisen tiedekunnan dekaani*

*(Suomentanut L. Kolomainen)*

# TERVEHDYKSET KANSAINVÄLISEN TIETEELLISEN KONFERENSSIN VENÄJÄ JA SUOMI MONIPOLAARISESSA MAAILMASSA, 1809–2009 JÄRJESTÄJILLE, OSANOTTAJILLE JA VIERAILLE

Lausun sydämellisen tervehdyksen konferenssin järjestäjille, osanottajille ja vieraille.

On merkittävää, että foorumi pidetään aikana jolloin on kulunut 200 vuotta siitä, kun Suomi sai autonomisen aseman osana Venäjän keisarikuntaa. Suomen suuriruhtinaskunnan aika muodostaa meidän yhteisen historian värikkään sivun, silloin luotiin Suomen valtiollisuuden ja kansallisen itsetunnon perusta. Ei ole sattuma, että Suomessa juhluvuoden tunnuslauseena on Kansakuntaa rakentamaan.

Venäjä ja Suomi ovat nykyään hyviä naapureita ja luotettavia yhteistyökumppaneita, jotka toimivat tehokkaasti kahdenkeskisissä hankkeissa ja kansainvälisesti. Tällaisten suhteiden lujittaminen on Venäjän federaation strateginen tehtävä.

Kansojemme suurena saavutuksena voidaan pitää sitä, että voimme keskustella avoimesti ja rauhallisesti menneistä ajoista suhtautuen toisiinsa kunnioittavasti emmekä yritä siirtää keinotekoisesti historian kysymyksiä nykyisen politiikan alueelle.

Yhteinen historiamme opettaa ottamaan huomioon toistensa intressit. Monipuolinen ja tasavertainen yhteistyö, liikesuhteiden ja humanitaaristen suhteiden karttunut pääoma ovat meidän yhteistä omaisuutta. Se auttaa edistämään kummankin maan yhteen käyviä etuja, olipa kyseessä turvallisuus tai maailmantalouden finanssikriisi.

Moninapainen maailma vahvistaa asemiaan, mikä vaikuttaa positiivisesti kansainvälisiin suhteisiin vapauttaen ne kylmän sodan ennakkoluuloista.

Valtioilla on yhteisiä tehtäviä, jotka liittyvät tarpeeseen reagoida yhteisvoimin maailmanlaajuisiin haasteisiin ja uhkiin, mikä synnyttää uusia virikkeitä osallistua Euroopan ja maailman asioihin.

Olen varma, että konferenssi tuo oman panoksensa maittemme välisen yhteisymmärryksen ja luottamuksen syvenemiseen ja edistää uusien ajatusten syntyä, mikä nopeuttaa Venäjän ja Suomen välisen yhteistyön eri alojen kehitystä.

Toivotan teille menestystä, antoisaa työtä ja kaikkea hyvää.

*S. V. Lavrov,*

*Venäjän federaation ulkoasiainministeri*

*(Suomentanut L. Kolomainen)*

Tänä vuonna juhlietaan laajalti Haminan rauhaa, jonka Venäjä ja Ruotsi solmivat 200 vuotta sitten. Tuloksena oli se, että Suomi liitettiin osaksi Venäjän keisarikuntaa ja Suomesta tuli suuriruhtinaskunta. Tämä tapahtuma pani alulle Suomen valtiollisuuden kehityksen.

Venäläisillä ja suomalaisilla historiantutkijoilla on pitkä yhteistyön perinne. Yli neljäkymmentä vuotta sitten alettiin järjestää yhteisiä kahdenkeskiä seminaareja, joihin osallistui kummankin maan tiedemiehiä. Noihin tapahtumiin ja tieteellisten kontaktien järjestämiseen osallistui aktiivisesti Venäjän tiedeakatemian yleisen historian tutkijoita. Tiede-

miesten tapaamiset edistivät Venäjän ja Suomen historian tutkimusta yhteistyössä ja mahdollistivat antoisien tieteellisten kontaktien aikaansaamista. Ne auttoivat myös kehittämään kummankin maan tutkijoiden todella ystävällisiä suhteita, ja nämä suhteet ovat säilyneet monien vuosikymmenien ajan.

Petroskoin valtionyliopistossa pidettävään konferenssiin on kokoontunut johtavia Suomen historian sekä Venäjän ja Suomen välisten suhteiden historian asiantuntijoita. Konferenssin suomalaiset ja venäläiset osanottajat ovat tuoneet esitelmissään esille tutkimustensa tuloksia, jotka liittyvät kummankin maan historian ja kahdenvälisten suhteiden tutkimiseen kahdenkymmenen vuoden ajalta. Nämä suhteet ovat kokeneet nousunsa ja laskunsa, ja naapureina elävät kansamme ovat kokeneet sodat ja keskinäisten suhteiden viilenemisen, mutta sen ohella kansat ovat käyneet kauppaa toistensa kanssa ja olleet yhteistyössä, ovat rikastuttaneet toistensa kulttuureja. Jo yli 65 vuoden ajan maamme rakentavat suhteensa ystävyyden ja yhteistyön pohjalle.

Haluan päätteeksi toivottaa konferenssin osanottajille antoisaa työtä ja kiinnostavia keskusteluja.

*A. O. Tshubarjan,  
akateemikko, Venäjän tiedeakatemia,  
Maailmanhistorian instituutin johtaja*

*(Suomentanut L. Kolomainen)*

Hyvät konferenssin osanottajat,

Mieluisa tehtäväni on tuoda Suomen valtiovalan tervehdys tähän konferenssiin, jossa tarkastellaan maitamme vuoden 1809 jälkeisen kauden historiaa tähän päivään asti. Tänä vuonnahan tulee kuluneeksi 200 vuotta siitä, kun Suomen pitkä valtiollinen yhteys Ruotsiin loppui ja saavutimme autonomisen suuriruhtinaskunnan aseman Venäjän keisarikunnan yhteydessä. Aikalaisille tämä oli suuri draama, mutta tänään tiedämme, että tuo tapahtumasarja teki mahdolliseksi Suomen kehityksen kohiti itsenäisyyttä, joka toteutui joulukuussa 1917.

Tänä päivänä Suomen ja Venäjän suhteita voi hyvin kuvata sanomalla, että monien, menneisyydessä välillä vaikeidenkin vaiheiden jälkeen olemme nyt hyviä naapureita, joilla on pitkä kokemus yhteistyöstä. Suomen hallitusohjelman mukaisesti Suomi kehittää aktiivisia, laaja-alaisia ja monentasoisia kahdenvälisiä suhteita Venäjän kanssa sekä toimii aktiivisesti EU:n Venäjä-politiikan kehittämisessä. Suhteemme kattavat niin politiikan, talouden, viranomaisyhteistyön kuin kansalaisyhteiskunnan avoimen vuorovaikutuksen. Viranomaisten välinen yhteistyö kattaa kaikki hallinnonalat, ja yhteydet eri sektoreilla ovat tiiviit. Suhteiden kestoa ja laajuutta kuvaa myös kahdenvälisten valtiosopimusten suuri määrä.

Korkeimman valtiojohtoon tasolla keskusteluyhteys on aktiivinen, avoin ja säännöllinen. Runsaan viikon perästä pääministeri Vanhanen ja pääministeri Putin tapaavat toisensa Pietarissa. Ohjelmaan kuuluvat

neuvottelut, metsähuippukokous sekä 200-vuotismerkivuotta juhlistava Pietarin Suomi-talon vihkiminen.

Suomen ja Venäjän poliittinen dialogi kattaa maiden välisten suhteiden koko kirjon ja laajemmat kansainväliset kysymykset. Poliittisen tason vierailuvaihto on tiivistä. Presidentit, pääministerit ja ulkoministerit tapaavat perinteisesti kahdesti vuodessa. Talouskomission puheenjohtajina toimivat ministerit kokoontuvat samoin pääsääntöisesti kahdesti vuodessa. Myös muiden ministerien välillä yhteydenpito on jatkuvaa.

Venäjän taloudellinen merkitys Suomelle on nyt ja tulevaisuudessa suuri. Vuonna 2008 Venäjä oli tärkein kauppakumppanimme ja kauppavaihtomme ylsi lähes 18 miljardiin euroon. Kauppavaihtomme on kasvanut viime vuodet nopeasti, mutta syksyllä 2008 alkaneen talouskriisin seurauksena kauppavaihtomme on supistunut jyrkästi. Meidän on yhdessä tehtävä työtä, jotta myönteinen kehitys jälleen pääsisi jatkumaan. Venäjälle tehtyjen suomalaisinvestointien kokonaismäärä ylittää jo viisi miljardia euroa. Venäläisten yritysten investoinnit Suomeen ovat toistaiseksi olleet vaatimattomia. Haasteena on nyt kehittää uusia ratkaisuja ja toimintatapoja esimerkiksi innovaatio- ja metsäsektorin yhteistyössä.

Suomen ja Venäjän hallitustenvälinen talouskomissio on tärkein taloudellinen yhteistyöfoorumi, joka kattaa kaikki keskeisimmät toimialat. Talouskomissiossa ei käydä kauppaneuvotteluja, vaan se edistää liiketoimintailmapiirin kehitystä, poistaa kaupan ja investointien esteitä ja luo yhteyksiä yritysten välille.

Vilkas kauppa, liikenne ja matkailu edellyttävät molemminpuolisia toimenpiteitä sujuvaman rajanylityksen varmistamiseksi koko Suomen ja Venäjän rajan pituudelta. Suomi on ollut aktiivinen Euroopan unionin ja Venäjän tulliyhteistyön kehittämisessä ja kokeilu sähköisen tullaustiedon välittämistä Venäjän ja EU:n välillä alkoi vuoden 2009 alussa.

Vuonna 2008 Vaalimaan, Nuijamaan ja Imatran rajanylityspaikkojen läpi kulki noin miljoona rekkaa, joista suurin osa oli transitoliikennettä. Maailmanlaajuinen talouskriisi heijastuu myös Suomen ja Venäjän väliseen liikenteeseen ja autokuljetusten määrä on selvästi vähentynyt. Muihin tavarakuljetuksiin vaikutus on ollut vähäisempi.

Myös matkailun kehittämisessä on paljon yhteistyömahdollisuuksia. Venäläisten matkailu Suomeen on lisääntynyt huomattavasti. Venäläismatkailijoiden määrä lähenee kahta miljoonaa vuodessa, ja Suomen ulkomaisista matkailutuloista yli neljännes tulee Venäjältä. Matkailun kasvupotentiaali Venäjältä Suomeen on edelleen merkittävä. Helsingin ja Pietarin välinen nopeajunaliikenne alkaa ensi vuoden lopulla. Matka-aika lyhenee 3,5 tuntiin. Nopeajunayhteyden arvioidaan kolminkertaistavan niin turistien kuin liikematkailijoiden määrän kyseisellä reitillä.

Kansalaistason kanssakäymisen vilkkautta kuvaa se, että viime vuonna rajan ylitti lähes kahdeksan miljoonaa henkilöä ja Suomen edustustot Venäjällä myönsivät yli 700 000 viisumia, joista

suuri osa oli monikertaviisumeita. Suomi onkin Venäjällä ylivoimaisesti suurin Schengen-viisumihakemuksia käsittelevä maa

Kulttuuritoiminta Suomen ja Venäjän välillä on aktiivista. Tulevaisuuden tavoite on laajentaa Suomalais-venäläisen kulttuurifoorumin toimintaa Luoteis-Venäjän alueiden lisäksi koskemaan myös muita Venäjän alueita tiivistäen kulttuuri- ja elinkeinosektoreiden välistä yhteistyötä. Samalla luodaan konkreettista pohjaa pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuudelle, joka on tarkoitus perustaa 12.11.2009 pidettävässä pohjoisen ulottuvuuden virkamieskokouksessa.

Hyvät kuulijat,

Jo Ruotsin vallan aikana suomalaiset ja venäläiset kävivät kauppaa rajasta huolimatta.

Kun Suomen suuriruhtinaskunta oli osa Venäjän keisarikuntaa, ei maiden välinen raja ollut käytännössä yhteistyön esteenä paitsi tullirajana. Suomen itsenäistyttyä Venäjän vallankumouksen jälkeen 1917 rajaa ei täysin suljettu, vaikka rajat ylittävä yhteistyö merkittävästi vähenikin.

Vuosien 1970 ja 1990 välillä käytiin rajakauppaa ja suomalaiset yritykset osallistuivat suuriin rajaprojekteihin Neuvostoliitossa, mm. Kostamuksessa, Svetogorskissa ja Pääjärvellä. Suorien ystävyyskunta- ja kaupunkisuhteiden solmiminen rajan yli oli vilkasta.

Vuonna 1992 siirryttiin uuteen aikakauteen Suomen ja Venäjän välisessä rajat ylittävässä yhteistyössä. Silloin solmittiin hallitusten välinen sopimus yhteistyöstä Suomen ja Murmanskin alueen, Karjalan tasavallan, Leningradin alueen ja Pietarin kanssa. Suomen valtion budjettiin on varattu vuosittain erillinen määräraha, josta tuetaan rajat ylittäviä hankkeita mainittujen lähialueiden kanssa. Yhteishankkeita on toteutuksessa noin 200.

Lähialueyhteistyöhankkeita on alusta alkaen toteutettu laaja-alaisesti eri sektoreilla kuten ympäristönsuojelu, sosiaali- ja terveysala, maa- ja metsätalous, koulutus, energia-ala ja liikenne. Tällä hallituskaudella lähialueyhteistyössä painotetaan aiempaa enemmän taloudellista yhteistyötä. Huomiota kiinnitetään erityisesti pienen ja keskisuuren yrittäjyyden sekä yrityspuistohankkeiden tukemiseen kuin myös kuljetusten ja logistiikan tehokkuuteen rajanylityksissä.

Kokemukset lähialueyhteistyöstä ovat olleet myönteisiä. Yhteistyösopimus on mahdollistanut rajan yli tapahtuvan suoran kanssakäymisen vira-

nomaisten, laitosten, yritysten ja järjestöjen kesken. Sen myötä on luotu ainoalaatuisia yhteistyöverkostoja, ml. kansalaisjärjestöt. Lähialueyhteistyö on ollut myös esikuvana EU:n raja-alueyhteistyöohjelmille, joiden tavoitteena on mm. taloudellisen yhteistyön edistäminen molemmiin puolin EU:n ulkorajaa. Tämä koskee myös Karjalan tasavaltaa, joka osallistuu Karelia-ohjelmaan.

Tiedän, että Oulun ja Lapin lääninhallituksilla samoin kuin pohjoisilla maakuntaliitoilla on tiiviit suorat yhteistyösuhteet yli rajan Venäjän alueiden kanssa. Tämän yhteistyön puitteissa on toteutettu myös useita eri alojen lähialuehankkeita. Samoin Pietarin, Petroskoin, Murmanskin ja Arkangelin korkeakouluilla on suorat toimivat yhteistyösuhteet Oulun, Lapin, Joensuun ja muiden suomalaisten korkeakoulujen kanssa. Esimerkkinä onnistuneista koulutusalan yhteishankkeista voisin mainita Cross Border University -hankkeet, joissa Suomen ja Venäjän yliopistot toteuttavat yhdessä yhteistutkintoihin johtavia maisteriohjelmiä.

Alati muuttuvat kansainväliset olosuhteet ovat luoneet myös uusia yhteistyörakenteita, kuten EU:n pohjoisen ulottuvuuden konseptin. Ympäristökumppanuuden puitteissa on toteutettu menestyksellisesti useita ympäristöhankkeita, kuten esim. Pietarin lounainen jäteveden puhdistamohanke. Perusteilla ovat parhaillaan liikenne- ja logistiikkakumppanuus sekä kulttuurikumppanuus. Pohjoisen ulottuvuuden saatevarjon alla toimivat myös pohjoiset alueneuvostot, kuten Barentsin euroarktinen neuvosto. Tämän alueen yhteistyösuhteiden hyväksi toimivat myös Arktinen neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto, Kaikkien rajat ylittävien yhteistyörakenteiden toiminta ja hankkeet pyritään sovittamaan yhteen päällekkäisten toimintojen välttämiseksi. Karjalan tasavalta on ollut aktiivinen Barentsin alueneuvostossa erityisesti toimiessaan puheenjohtajana vuosina 2005–2007 samaan aikaan kun Suomi toimi hallitustenvälisen Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajana. Toivomme, että yhteistyö jatkuu ja kehittyy eri foorumeilla yhä tuloksellisempaan Suomen ja Venäjän kansalaisten kaikinpuolisen hyvinvoinnin edistämiseksi rajan kummallakin puolella, uskon, että tämä konferenssi auttaa tässä kummallekin tärkeässä pyrkimyksessä. Siksi toivon konferenssille ja sen kaikille esiintyjille ja osanottajille menestystä.

*Risto Volanen,  
Valtiosihteeri*

## YLEISISTUNNOSSA PIDETTYJEN ALUSTUSTEN TEESIT

### MUISTI SUOMEN SODASTA 1808–1809 JA SEN VAIKUTUS NYKYISEEN HISTORIAN YMMÄRTÄMISEEN

Kunnioitetut venäläiset ja suomalaiset osanottajat,  
Hyvät naiset ja herrat!

Aluksi lausun iloni siitä, että kaksi vuosisataa sitten käydyn Suomen sodan yksi merkkivuoden

tapahtumista toteutetaan Karjalan tasavallan pääkaupungissa Petroskoissa. Tämä konferenssi toteutetaan Venäjän edustajien Oulun vastaavan konferenssin yhteydessä tekemän ehdotuksen pohjalta. Lausun iloni myös siitä, että Suomen tasavallan hallitus on vahvasti mukana tämän konferenssin järjestelyissä ja toteutuksessa. Kiitän osaltani Karjalan tasavallan hallitusta ja päämies Sergei Katanandovia

sekä Petroskoin yliopiston presidentti Viktor Vasilevia, rehtori Anatoly Voroninia sekä historian tiedekunnan tutkijoita. Heidän kanssaan on ollut miellyttävää suunnitella tämän konferenssin toteuttamista. Yhteistyömme on ollut aktiivista, ymmärtävää ja ystävällistä. Toivon, että nyt käynnistynyt historiallinen vuoropuhelu on rakentavaa ja hyvää yhteistyötämme edelleen vahvistavaa.

Esitykseni aiheeksi on annettu «Muisti Suomen sodasta 1808–1809 ja sen vaikutus nykyiseen historian ymmärtämiseen». Otsikkoon saattaa osaltaan vaikuttaa toimintani Suomessa sotien 1939–1945 perinnetyön «Tammenlehvän Perinneliitto ry:n» valtakunnallisena puheenjohtajana. Liiton tehtävänä on muodostaa kokonaiskuva II maailmansodan Suomea koskettavasta aikakaudesta ja luoda menetelmät historian tallettamisesta eri muodoissaan myös tuleville sukupolville. Kyse on syvällisestä tutkimuksesta, asiakirjojen ja esineistöjen tallettamisesta, sodan tunnelmien tulkinnasta ja yhteiskunnasta yksilöön saakka ulottuvasta rauhantyöstä. Kuuden vuoden aikana olemme edenneet työssämme useilla osa-alueilla. Samalla olemme aktiivisesti keskustelleet myös tutkijoiden ja veteraanijärjestöjen kanssa erityisesti Karjalan tasavallan alueella. Kokonaiskuvan saaminen edellyttää syvenevää yhteistyötä laajemminkin Venäjällä vastaavassa tarkoituksessa toimivien organisaatioiden kanssa. Tämä konferenssi ja siihen liittyvä asiakirjanäyttely osaltaan rikastaa tiedollisesti ja metodisesti vuosien 1939–1945 tapahtumien tulkintaa.

Suomessa olemme Ruotsin ja nyt Venäjän kanssa palauttaneet mieliin lukuisissa tapahtumissa vuosien 1808–1809 Suomen sodan historian. Suomalaisille palaaminen menneeseen historiaan on ollut erityisen tarpeellista. Ensinnäkin siksi, että opitaan ymmärtämään yhteiskuntakehityksen historialliset vaiheet ja niiden merkitykset nykypäivään sekä tulevaisuuteen. Toiseksi historian tulkinta alueiden ja intressipiirien välisenä prosessina on avannut monien mielet ymmärtämään, ilmiöiden spatiaalisen merkityksen. Asioita on alettu yhä syvällisemmin hahmottaa mannerten laajuisista kokonaisuuksista, maiden kohtaloihin, alueiden kokemuksiin ja vaikutuksiin aivan yksilötasolle. Suomen sodan tarkastelu on mitä parhain kouluesimerkki Euroopan politiikan vaikutuksesta naapurimaiden poliittisiin ja taloudellisiin intresseihin, maiden, kaupunkien ja seutujen kohtaloihin sekä yksittäisten ihmisten elämään. Sota alkoi Euroopan valtopoliitikasta ja päättyi kaikilla rintamilla yksittäisten ihmisten kurjiin kohtaloihin, nälkään, tauteihin, haavoittumisiin ja kuolemiin. Sota toi erityisesti Suomelle uuden rakennelman, joka johti runsaan vuosisadan jälkeen mahdollisuuden valtiolliseen itsenäistymiseen.

Suomen sodan taustalla oli Ranskan vallankumouksen jälkeinen Euroopan kehitys, jossa Napoleon pyrki alistamaan myös Iso-Britanian sulkemalla kauppayhteydet manner-Eurooppaan. Ruotsin taipumattomuus johti heinäkuussa 1807 entisten vihollisten Napoleonin ja Venäjän keisari Aleksanteri I:n sopimukseen valtapiirijaosta, jossa Ruotsin itäinen maakunta Suomi laskettiin kuuluvaksi Venäjän tuol-

loisen jaon valtapiiriin. Venäjä käynnisti helmikuussa 1808 sodan, joka oli monella tavalla epämääräinen, kurja ja pitkäkestoinen. Ruotsi keskitti mielenkiintonsa pääasiassa Norjan vastaiselle rajalle ja apu sekä huolto suomalaisille oli heiveröistä. Sodassa kuoli miehiä enemmän nälkään, kylmyyteen ja tauteihin kuin kaatumalla taisteluissa. Sodan loppuvaiheessa rauhanneuvottelut ja rajajärjestelyt olivat sekavat ja kiistanalaiset. Raja vedettiin lopulta Tornion ja Muonionjokiin, mikä raja halkaisi vahvan yhtenäisen kulttuurialueen, mikä johti erityisesti Ruotsissa Norrbottenin alueen uudelleenjärjestelyihin. Rauhansopimuksessa Ruotsin itäinen maakunta liitettiin autonomisena alueena ja nk. Vanhalla Suomella 1812 täydennettynä Venäjään. Suomessa alkoi yli vuosisadan kestänyt kehitys Venäjän alamaisuudessa.

Suomen sodan seuraamukset ja sen jälkeinen kehitys Suomen itsenäistymiseen 06.12.1917 avaa nykypäivään ymmärtämyksen, miksi Suomi on sellainen maa kuin on. Eurooppalainen valtopoliitiikka katkaisi pitkään kestäneet yhteydet Ruotsiin. Suomeen oli juurtunut kaksi kansaa: rannikon ruotsalaiset ja sisämaan suomalaiset. Kansalla oli käytössä, kaksi kieltä, reformoitu luterilainen uskonto, Ruotsin lainsäädäntö, hallintomalli, virkamiehet ja tavat. Porvoon valtiopäivillä keisari Aleksanteri I julisti «Suomen kohotetuksi kansakuntien joukkoon» ja samalla hän lupasi säilyttää kansalaisten perusoikeudet Ruotsin kauden mukaisina. Suomen yhteiskunnan olemukseen jäi vahva pohjoismainen rakenne ja ajattelutapa, jossa kirkolla oli vahva asema, kansanopetuksella keskeinen sija ja kansaa vaadittiin lukemaan, jotta he «lukemansa kautta ymmärtäisivät uskonnolliset ja maalliset tarpeet». Tämä on ollut myöhemmin pohjoismaisen kansalaisyhteiskunnan ja demokratian kulmakivi. Tämän ajattelutavan perustalle Suomessa pystyttiin käynnistämään Venäjän autonomiana kansakunnan myöhemmin itsenäistymiseen tarvittavat uudistukset. Samalla vahvistui kansallinen identiteetti, joka Ruotsin alamaisuudessa oli sekä ruotsalaisuuden että suomalaisuuden näkökulmista jäänyt heiveröiseksi.

Pääosa autonomianajasta oli Suomen kehityksen kannalta myönteistä aikaa. Suomen asiat esiteltiin suoraan keisarille, mikä nopeutti päätöksentekoa. Maaorjuutta ei toteutettu Suomessa. Suomi sai oman rahan, rautatielaitoksen, muut toiminnalliset rakenteet, oman vaalilain ja eduskunnan, jossa vuonna 1906 vaalilailla annettiin oikeudet myös naisille äänestää ja olla ehdokkaina 200-jäseniseen kansanedustuslaitokseen. Toki tuolloin vallitsivat esiin nousseet voimakkaat venäläistämisyhtymykset, joita Suomen historiassa jaksotetaan kahteen sortokauteen. Maailmantilanne ja Venäjän sisäinen kehitys johtivat vallankumouksiin. Lokakuun 1917 jälkeen muodostettiin Neuvostovaltio, jonka johtaja Lenin allekirjoitti Suomen itsenäistymisjulistuksen. Tämän jälkeen maa toisensa jälkeen hyväksyi Suomen siirtyneen itsenäiseksi valtioksi, joka pian omaksui tasavaltalaisen hallintojärjestelmän. Sekavat olot johtivat 1918 Suomen sisällissotaan, joka ratkesi valkoisten voittoon keväällä 1918. Tähän

kansalliseen surkeuteen olivat monet syyt, jotka juonsivat juurensa jo Ruotsin vallanaikaiseen eriarvoistavaan torpparijärjestelmään että lähihistorian tuomaan sosialistiseen vaikutukseen. Vasemmistolaisuudessa nähtiin suurien epäkohtien nopeat ratkaisumahdollisuudet keinoja kaihtamatta.

Arvoisat kuulijat! Ruotsin ja Venäjän välissä uusi tasavalta käynnisti omaperäisen politiikan ja kansallisen kehittämisen. Suomalaisten tarpeista lähtien syntyi kansallinen politiikan rakenne ja osuustoiminta, joka kokosi lähes kaikilla toimialoilla pienet toimijat yrittämään yhdessä. Suomessa purettiin torpparilaitos ja käynnistettiin valtiojohtoinen asutustoiminta, jolla luovutettiin maata ja metsää yksittäisten perheiden asuinpaikkojen ja pienviljelmien muodostamiseksi. Torppareiden vapauttaminen ja asutustoiminta antoivat mahdollisuuden rakentaa omat kodit, kohottaa taloudellista vaurautta ja tasapainottaa yhteiskuntakehitystä. Suomen omaperäiseen ratkaisuun vaikuttivat historialliset tekijät, mutta myös politiikkojen viisaus käyttää maata ja metsää talous- ja sosiaalipolitiikan välineenä siirryttäessä kohti teollistumista ja palveluelinkeinoja. 1930-luvun taloustaantumasta huolimatta käynnistyneen myönteisen kehityksen katkaisivat talvi- ja jatkosota. Viisi sodan vuotta oli kansakunnan kehitykselle syvä menetyksen ja surun isku. Moskovon ja edelleen Pariisin rauhankin jälkeen Suomi asutti uudelleen puoli miljoonaa evakkoa, maksoi sotakorvaukset ja keskittyi jälleennrakennustyöhön. Entiseen viholliseen luotiin YYA-sopimuksella toimivat politiikan ja kaupan suhteet. Sodan jälkeisessä tilanteessa tarvittiin jälleen hyviä naapurussuhteita niin Ruotsiin kuin Neuvostoliittoon. Samalla tavalla meneteltiin myös Haminan rauhankin jälkeen Suomen sodan päättyttyä. Suomen asema on aina ollut välittäjänä ja yhteen sovittajana lännen ja idän talouksien ja kulttuurien välillä.

Kaksi vuosisataa Suomen sodan jälkeen osoittaa, että sodan raskaat vuodet konkretisoituvat muutamiin ilmiöihin. Toki 1800-luvun alkupuolella ei tehty dokumentointia nykyisellä tarkkuudella ja tekniikoilla. Ensimmäisenä asiana on valtiopolitiikka ja reviiirijaot – jopa vihollisten välillä. Ei ainoastaan Tiltsissä 1807, vaan myös II maailmansodan taustalla. Toisena ovat rajanvedot yhtenäisten kulttuurien läpi. Kolmantena ovat kansalaisten kärsimykset, joista Suomen sodan ajalta kertovat taistelujen muistomerkit, jotka harvoin voivat paljastaa ajan todellista surkeutta. Tuntemattomiksi ovat jääneet useimpien sotilaiden viimeiset leposijat, joita muistomerkkien ohella palautetaan mieliin vain merkkivuosina. Tammenlehvän perinneliiton perinnetyössä usein kysytään, mitkä ovat niitä olennaisia asioita, joita talvi- ja jatkosodat 1939–1945 jättävät pysyvästi kansakunnan muistiin ja arvomaailmaan? Millä tavalla historian kulku kiteyttää olennaisen, joka säilyy kirkkaana myös tulevien polvien muistoissa?

Sodista rauhaa rakentaviin arjen töihin palaneiden entisten vihollisten on nyt veteraaniemme aikana myös yhdessä katsottava, mitä keromme tuleville polville. Mitä jätämme merkkeinä maastoihin, esineinä museoihin, asiakirjoina arkistoihin,

dokumentteina historiankirjoihin ja elävinä tietoina ihmismieliin muistuttamaan pysyvän rauhan ja yhteistyön suuresta sanomasta. Suomen sodan muistotapahtumat ovat herättäneet laajasti sodan eri osapuolia miettimään pitkän historian opetuksia ohjaamaan tämän hetken ja tulevaisuuden suuria ratkaisuja. Ne eivät ole suuria ainoastaan valtiopolitiikan, kansojen, alueiden vaan erityisesti yksittäisten ihmisten kohtaloissa. Useimmiten kaikissa sodissa ihmiset rintaman molemmin puolin ovat kärsiviä uhreja johtajien valtiopoliittisissa suunnitelmissa. Suomen sodan kokemukset toistuivat I ja II maailmansodassa. Niistä kannatta ottaa oppia pysyvään rauhantyyöhön.

Omalta osaltani kiitän Karjalan tasavallan ja Petroskoin yliopiston toimijoita tämän merkittävän konferenssin järjestämisessä. Tapahtuma on osa maidemme ja alueidemme välistä hyvää yhteistyötä.

*Eino Siuruainen,*

*Professori, maaherra, Oulun lääninhallitus, Suomi*

## SUOMEN AUTONOMIAN 200 VUOTTA. TAIPALEEN ALKU

Viimeinen Venäjän ja Ruotsin välinen sota 1808–1809 katkaisi Suomen monisatavuotisen yhteyden Ruotsin valtakuntaan ja aloitti uuden vaiheen Suomen historiassa. Suomesta tuli suuriruhtinaskunta ja osa Venäjän keisarikuntaa.

Vaikka historiallisesta näkökulmasta Suomen historian ”venäläinen” kausi oli melko lyhyt – vain 109 vuotta – silloin tapahtui jyrkkiä muutoksia Suomen taloudellisessa, yhteiskunnallis-poliittisessa ja kulttuurikehityksessä. Tämän seurauksena syntyi tarpeellisia edellytyksiä Suomen itsenäistymiselle ja itsenäisen Suomen tulevalle kehitykselle. Juuri siinä on Suomen suuriruhtinaskunnan Venäjän keisarikuntaan kuulumisen autonomisen kauden tärkein merkitys.

Suomen sota 1808–1809 ja Suomen liittämisen Venäjän keisarikuntaan olivat kansainvälisten poliittisten prosessien, Ranskan suuren vallankumouksen ja Napoleonin sotien, synnyttämät. Venäjän ja Ruotsin välisen sodan aikana Aleksanteri I joutui pianostamaan Ruotsia liittymään mannermaansulkemukseen. Suomen alueen miehittäminen taas, sen ajan kansainvälisen oikeuden mukaisesti, julistettiin vain «väliaikaiseksi sotilaalliseksi haltuunotoksi», jonka oli tarkoitus päättyä sen jälkeen, kun tärkein tavoite – Ruotsin pakottaminen Englannin-vastaiseen liittoon – olisi saavutettu.

Jo kuukauden kuluttua sotatoimien alkamisesta, 20. maaliskuuta (1. huhtikuuta) 1808, virallinen Pietari ilmoitti kuitenkin Suomen liittämisestä osaksi Venäjän keisarikuntaa, mikä taas kerran osoittaa, kuinka vaikea ja monimutkainen oli kansainvälinen tilanne, jossa tämä konflikti kehittyi.

Tämän jälkeen sotatoimien suunnittelun ja toteuttamisen ohella piti huolehtia siviilihallinnon

järjestämisestä, ja mikä tärkeintä, piti ratkaista pääkysymys: millä ehdoilla Suomen alueet oli liitettävä osaksi Venäjän valtakuntaa.

Aleksanteri I:n alkuperäisen suunnitelman mukaan, jotka julistettiin 5. (17.) heinäkuuta 1808 annetussa Manifestissa, Suomen kansalle annettiin tasavertaiset oikeudet, samat kuin muillakin Venäjän keisarikunnan kansoilla.

Vuoden 1808 loppuun mennessä, kun alkoi taas hämmöttää mahdollinen vastakkainasettelu Ranskan kanssa, Suomen pikainen rauhoittaminen muuttui tärkeimmäksi tehtäväksi keisarikunnan luoteisosassa. Piti hyvin lyhyessä ajassa osoittaa Suomen kansalle ne edut, joita sille koitui sen uudesta asemasta. Tämä pidättäisi suomalaiset ryhtymästä oppositioon Venäjää kohtaan kansainvälisen kriisin sattuessa.

Vuoden 1808 lopussa sodan jatkuessa otettiin ensimmäisiä askeleita Suomen erikoisaseman muotoutumiseksi Venäjän keisarikunnassa. Valmisteltiin Suomen hallituksen luonnos – hallituskonseljin eli «Päähallinnon komitean» paikkana oli Hämeenlinna (Tavastehus). 19. marraskuuta (1. joulukuuta) 1808 Aleksanteri I hyväksyi luonnoksen kokonaisuudessaan ja päätti, että kaikki Suomen asiat esitellään suoraan hänelle ilman ministerien käsittelyä.

Näin laskettiin peruskivi Suomen suuriruhtinaskunnan autonomialle, ja oma keskushallinto turvasi jatkossa Suomen siviilihallintoelimen riippumattomuuden keisarillisista virastoista, koska se oli tilivelvollinen vain keisarille.

Niinä joulukuun 1808 päivinä Suomi sai ensimmäisen kenraalikuvernöörinsä, G. M. Sprengtportenin, ja 25. joulukuuta 1808 (6. tammikuuta 1809) Aleksanteri I lisäsi arvonimensä luetteloon vielä yhden nimen tultuaan Suomen suuriruhtinaaksi.

Nämä päätökset täydennettiin Manifestilla, joka annettiin 7. (20.) tammikuuta 1809 ja jossa keisari kutsui Suomen säädyt koolle Porvoon valtiopäiville. Keisari Aleksanteri I julisti valtiopäivät avatuiksi ja ilmoitti vahvistavansa maan uskonnon ja perustuslait sekä säätyjen ja kaikkien ruhtinaskunnan asukkaiden oikeudet ja erioikeudet ja pitävänsä ne järkkymättömästi voimassa.

Venäjän keisarikunnan osana olleen Suomen hallinnollisen järjestelmän muodostumisen ensimmäinen vaihe päättyi vuoden 1811 loppuun mennessä.

Suomen suuriruhtinaskunnan autonominen asema muuttui historiallisen kehityksen myötä. Periaateratkaisuja tehtiin sekä ennen Porvoon valtiopäiviä että niiden päätyttyä. Porvoon valtiopäivät olivat tuon prosessin yksi vaihe. Koska niihin liittyi juhlallinen seremonia, jonka tarkoituksena oli osoittaa Euroopan maille ja Suomen kansalle suuriruhtinaskunnalla olevan erityinen asema Venäjän keisarikunnassa, Porvoon valtiopäivistä tuli tapahtuneiden muutosten kaikkein näkyvin vertauskuva.

*Leo Suni,  
historiatieteiden tohtori, professori,  
Pohjois-Euroopan maiden historian laitos,  
Petroskoin valtionyliopisto  
(Suomentanut L. Kolomainen)*

## SUOMEN SOTAA 1808–1809 KOSKEVA RUOTSALAINEN JA SUOMALAINEN HISTORIAN-KIRJOITUS

Harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta vuosien 1808–1809 sotaa on tutkittu Venäjällä, Ruotsissa ja Suomessa, ja tutkimuksia yhä jatketaan (Suomen historian Viimeisten kahdensadan vuoden aikana vaikuttaneet tutkijat voidaan kansalaisuutensa (ei kielensä!) puolesta viimeisten kahdensadan vuoden aikana vaikuttaneet tutkijat voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Aina 1890-luvulle saakka etusija kuului venäläisille: tsaari Nikolai I:n aikana Suomen sotaa tutkivat P. K. Suhtelen ja A. I. Mihailovski-Danilevski, Aleksanteri III:n aikana M. Borodkin ja K. Ordin. Ruotsalaiset nousivat etualalle saatuaan vuonna 1922 päivänvaloon Ruotsin pääesikunnan tuottaman virallisen historian tutkimuksen. Venäläiset historiantutkijat vastustivat puolestaan ruotsalaisten kannanottoja, mutta käyttivät silti hyväkseen noita tutkimuksia, jotka venäjännettiin juuri Haminan rauhan 100-vuotisjuhlavuonna. Viimeinen tsaari-Venäjän aikana valmistunut historian tutkimus oli pääesikunnan everstin Pjotr Niven vuonna 1910 ilmestynyt teos, joka pohjautui ruotsalaisiin aineistoihin yhtä paljon kuin kotimaisiin, mistä tekijää arvosteltiin mm. Vojennyi Sbornik – aikakauslehdessä. Uuden vuosisadan aikana ja erityisesti vuoden 1918 jälkeen etualalle tulivat itsenäisen Suomen historioitsijat ja kustantajat. Toisin sanoen Suomen sodan historiaa kirjoittivat aluksi voittajien maanmiehet eli tsaari-Venäjän historiantutkijat. Ruotsalaiset (korostan vielä kerran, että ruotsinruotsalaiset) historioitsijat liittyivät tähän työhön myöhemmin kuin venäläiset. He käyttivät aluksi hyväkseen venäläistä aineistoa ja vasta vuosisadan vaihteessa nousivat joksikin aikaa Suomen sodan historiaa tutkivien kärkeen.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen niin venäläiset kuin ruotsalaisetkin historiantutkijat menettivät pitkäksi aikaa kiinnostuksensa vuosien 1808–1809 sotaan. Etusijalle nousivat vihdoinkin suomalaiset, ja tämän näkee jo siitäkin, kuinka paljon huomiota osoitetaan Suomen sodan 200-vuotispäivälle jokaisessa noista kolmesta maasta – Venäjällä, Ruotsissa ja Suomessa. Se kasvaa siirtyäessä maasta toiseen. Nykyään 2000-luvulla yhteistyössä suomalaisten historioitsijoiden kanssa ovat ruotsalaiset ja vähemmässä määrin venäläiset historiantutkijat. Yhteistyönä ovat juuri ilmestyneet monikansalliset Suomen sotaa 1808–1809 käsittelevät historioteokset (esimerkiksi ruotsinkielinen Krig kring Kvarnen ja erityisesti suomenkielinen Suomen sodan 1808–1809 historia 2008). Suomen sodan 200-vuotispäivän merkeissä järjestetyt tapahtumat eroavat selvästi niistä, joita oli Suomen sodan 100-vuotispäivänä, joka sattui samaan aikaan, jolloin Stolypinin alulle panema Suomen autonomian vastainen kampanja oli kuumimmillaan. Pjotr Niven kirja ei ollut sattumalta omistettu kenraalikuvernööri Bobrikovin muistolle (suomalainen nationalisti ampui Bobrikovin ja sen jälkeen itsensä).

Ammatillisessa mielessä Suomen sodan 1808–1809 historiasta kirjoittaneet tutkijat jakautuvat samoin sotilaisiin ja siviilihenkilöihin. Sotahistorioitsijat ovat ensiksi ammatiltaan sotilaita ja toiseksi siviilihenkilöitä, jotka tunnetaan ennen kaikkea sotahistorioitsijoina. Tällaisen luokituksen pohjalta selviää, että tutkimamme sodan ensimmäiset tutkijat olivat itse osallistuneet sotaan, heidän joukossaan venäläiset (isä ja poika Suhtelen, A. I. Mihailovski-Danilevski) ja ruotsalaiset (G. A. Montgomery). Vuosisadan vaihteen johtavana ruotsalaisena sotakirjoittajana oli eversti, entinen Ruotsin pääesikunnan johtaja C. O. Nordensvan (1898). Vallankumousta edeltävänä kautena Venäjällä sotaa tutkivat eversti Pjotr Nive (1910) ja kenraali Mihail Borodkin, Stalinin aikana taas eversti Georgi Zaharov (1940). Sotien välisenä aikana ja ensimmäisinä sodanjälkeisinä vuosina heidän tilalleen tulivat heidän siviilikollegansa: Suomessa koko joukko tutkijoita Bondsdorffeista alkaen (isä Carl Gabriel von Bondsdorff ja poika Lars Gabriel von Bondsdorff), E. K. Osmonsalo (1947), E. Hornborg (1955) ja Päiviö Tommila (1962); Ruotsissa Sten Carlsson (1944), Wilhelm Odelberg (1954), Martin Hårdstedt (1999), Lars Berg ja Hans Norman (eri aikona, viimeksi 2009); ja vihdoinkin Neuvostoliitossa I. I. Käiväräinen (1965) sekä Neuvostoliiton hajottua nykyisin toimivat tutkijat. Nykyisen vuosijuhlan merkeissä julkaistussa kirjallisuudessa etusija kuuluu taas sotahistorioitsijoille, joiden kärkihahmona on Jussi Lappalainen.

Suomen sodan 1808–1809 historia on myös poliittista historiaa. Siksi on luonnollista kysyä, mitkä poliittiset kehityssuunnat olivat vallalla sotaa 1808–1809 käsittelevässä historiantutkimuksessa eri aikoina. Suomen sota vai kerran oli historiantutkijoiden poliittisen kiistan aiheena. Se tapahtui 1800- ja 1900-luvun vaihteessa, kun käytiin oikeuksia koskevaa venälis-suomalaista keskustelua. Muuten poliittiset intohimot eivät vaikuttaneet Suomen sodan 1808–1809 sotapoliittisten tapahtumien kuvaukseen. Mainittakoon esimerkiksi, että suomalaiset porvarilliset

historiantutkijat valottivat sotien välisen kaksikymmentä vuotta kestäneen kauden aikana objektiivisesti sekä Aleksanteri I:n politiikkaa valloitetussa Suomessa, että Suomen kansan eri säätyjen suhtautumista vallanvaihtoon ja alamaisuudessa tapahtuneisiin muutoksiin omassa maassaan.

Kansainvälinen ja sisäinen poliittinen tilanne ovat tietenkin kummankin vuosijuhlan taustana. Jyrkät käännökset Ruotsin ja Suomen välisissä suhteissa ja vielä suuremmassa määrin Suomen ja sen itänaapurin välisissä suhteissa vuosina 1901, 1918, 1940, 1944, 1991 ovat vaikuttaneet historiantutkijoihin ja muuttaneet heidän tekemiensä kuvausten sävyjä. Toista vuosijuhlaa vietettiin aivan eri merkeissä – Suomen ja Venäjän väliset suhteet ovat nyt todella hyviä ja tasavertaisia naapuruussuhteita – ja kaikissa kolmessa maassa ei nyt ole havaittavissa poliittisia fobioita. Venäläiset diplomaatit osallistuvat Suomessa järjestettäviin juhlatapahtumiin. Noista tapahtumista tärkein on johtavan suomalaisen historioitsijan Matti Klingen kirjoittama kirja Napoleonin varjo (2009, kirjan kielenä suomi), jossa tekijä ylistää ja kiittelee keisari Aleksanteri I:stä tämän suuriruhtinaskunnassa harjoittamasta politiikasta ja lainaa sen ajan suomalaisia. Vuonna 2008 Turun kaupunginjohto kannatti Venäjän pääkonsulaatin ehdotusta ja asetti muistolaatan yksikerrokseen taloon, missä elokuussa 1812 kävivät liittolaisneuvotteluja Aleksanteri I ja Ruotsin kruununprinssi Kaarle Juhani (Bernadotte). Ei ole mitään esteitä pohtia vapaasti ja ennakkoluulottomasti sellaisia Suomen sodan 1808–1809 tapahtumia, kuten sissisotaa, sotaa käyvien armeijoiden huolto, venäläisten sotilaiden Pohjois-Ruotsiin jäämisen tapaukset. Olihan tämä sota tuonut venäläisen sotilaan ensimmäisen kerran alueelle, jossa talonpoika oli todella vapaa!

*Aleksandr Kan,  
historiatieteiden tohtori, professori,  
Uppsalan yliopisto, Ruotsi*

*(Suomentanut L. Kolomainen)*